

Al in 1682 was zijn financiële positie enigszins verlicht toen de echtgenote van Adriaen Paets, Elisabeth van Berckel, hem kort voor haar dood per testament 2000 gulden had vermaakt³⁵). Hiermee had de hoogleraar zeker voor de eerste jaren wat meer armslag gekregen. Daarnaast had Bayle onmiddellijk na zijn aankomst te Rotterdam een enorme publicatiedrift aan de dag gelegd en had hij nauwe betrekkingen aangeknoopt met de Rotterdamse uitgever Reinier Leers, die een gedeelte van zijn werk in deze jaren uitgaf en aan wie Bayle verschillende diensten bewees³⁶). Hoewel de Nederlandse 'libraires' niet bepaald de reputatie hadden zich door een grote gulheid te onderscheiden, enig financieel soelaas moet de publicistische arbeid hem wel geboden hebben, al was het maar dat hij zich zo nu en dan gratis of minstens goedkoop boeken kon aanschaffen uit Leers' winkel. Tenslotte lijkt de stedelijke vroedschap er begin 1684 in te hebben toegestemd, dat de hoogleraar nog maar twee openbare colleges gaf, zulks met behoud van hetzelfde salaris: 'A présent i'ai mis les choses à n'avoir pas beaucoup de peine; car ie ne fais plus que deux Leçons par semaine, et i'ai préparé la matiere de mes colleges pour bien longtemps'³⁷). Wat wilde Bayle nog meer, nu zelfs deze twee colleges geen voorbereiding meer vereisten?

Hoe het ook zij, hij kwam inderdaad steeds dichterbij de situatie, zoals hij die zich idealiter had gewenst. Zijn Rotterdamse werkkring gaf hem steeds meer gelegenheid en vrije tijd om zich aan die dingen te wijden, waaraan hij werkelijk zijn hard had verpand. 'Ik sta op en ga naar bed', zo liet hij zijn broer weten, 'wanneer ik dat zelf wil en behalve op de twee collegedagen ga ik uit of blijf ik thuis naar gelang het me uitkomt. Een hoveling kan mij dit niet nazeggen, die staat op en gaat naar bed, wanneer het zijn meester behaagt!³⁸).

Zo lijkt Bayle in 1684, ruim twee jaar na zijn vertrek uit Frankrijk, zich geheel met zijn lot als balling in een vreemd land te hebben verzoend. Hij heeft zijn weg gevonden. Rotterdam is in zijn ogen een 'ville belle et florissante', waar hij inmiddels zoveel vrienden en relaties heeft, die goed Frans spreken of zelf uit Frankrijk afkomstig zijn, dat hij soms zelfs vergeet in een vreemd land te wonen³⁹). Aan Bayles enthousiasme en optimisme in het voorjaar van 1684 ligt echter nog iets heel anders ten grondslag. In maart van dat jaar was namelijk de eerste aflevering van de *Nouvelles de la République des Lettres* bij Henri Desbordes in Amsterdam van de pers gekomen. De Rotterdamse hoogleraar had de redactie van dit tijdschrift op zich genomen. Voor iemand die zich als een bij zo graag te goed deed aan de honing in de geschriften van allerlei auteurs, was het